

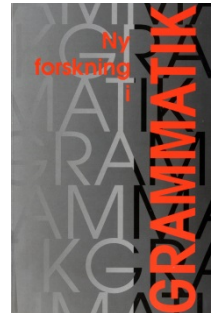
Ny Forskning i Grammatik

Titel: To konkurrerende generaliserende konstruktioner på spansk

Forfatter: Susana S. Fernández

Kilde: Ny Forskning i Grammatik 14, 2007, s. 67-88

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 2007

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

To konkurrerende generaliserende konstruktioner på spansk

Susana S. Fernández

1. Indledning

Denne artikel har til formål at diskutere to generaliserende konstruktioner på spansk, der ofte betragtes som ækvivalente. Det drejer som om brugen af 2. person ental i generaliserende kontekster (hvor den 2. person ikke refererer direkte til lytteren, se eksempel (1)) samt brugen af det ubestemte pronomen *uno* ligeledes med generaliserende reference, som i eksempel (2).

- (1) Entonces llega el sábado y el domingo y no **podés llamar** a la gente para decirle que vengan justo el sábado porque tienen otros compromisos. (BAIRES: 128, 11)
(‘Så kommer lørdag og søndag, og **du kan ikke ringe** til folk og invitere dem netop om lørdagen, fordi de allerede har planer.’)
- (2) ... porque cuando **se prepara uno** para la vejez, hay que tener siempre una afición que sea fácilmente practicable. (MADRID: 168, 1)
(‘... for, når **man gør sig klar** til alderdommen, skal man få sig en hobby, som er nem at udøve.’)

Disse to konstruktioner omtales oftest i grammatiske beskrivelser som **upersonlige eller generiske**¹; men jeg foretrækker at kalde dem **generaliserende**. For det første er definitionen af begreberne **upersonlig** og **generisk** efter min mening temmelig uklar, da ordene bruges med flere forskellige betydninger (for en diskussion heraf se Kwon 2003 eller Fernández 2007). For det andet beskriver betegnelsen **generali-**

1. I den generative tradition bruger man desuden begreberne *quasi-universal* og *arbitrært subjekt*. (Hernanz 1990, Miguel Aparicio 1992)

serende klart, hvad der foregår: Disse to konstruktioner indikerer, at verbalhandlingen er ikke-specifik og gentagende, og at den gælder alle – hvem som helst –, som kan befinde sig i situationen.

Hvad angår *tú*-konstruktionen, påpeger flere forfattere, at den kræver det, de kalder “generiske aktivatorer” (*activadores de genericidad*), såsom imperfektive tempora og generiske adverbialer (Hernanz 1990, Miguel Aparicio 1992, Jensen 2002). Min opfattelse er derimod, at den eneste begrænsning på konstruktionens anvendelse er, at der ikke må være elementer, som direkte peger på en specifik situation.²

Idéen til denne analyse stammer fra mit tidligere arbejde (Fernández 2007 og Fernández under udgivelse) om evidentielle værdier i fire generaliserende konstruktioner, nemlig de to ovennævnte samt de generaliserende *se*- og 3. person flertal konstruktioner (se eksempler (3) og (4)).

- (3) Es hora de decir ya bien alto que la apatía, la falta de inquietud, la frivolidad, el egoísmo, todo eso de que **se acusa** a nuestra juventud, no lo son por ella misma sino por quienes no han sabido moldearla. (USOS: 216, 26)
 (‘Det er på tide at sige højt og tydeligt, at den apati, mangel på interesse, frivolitet, egoisme og alt det, **man beskylder** vores unge for, ikke er deres skyld, men skyldes dem, som ikke har været i stand til at forme de unge.’)
- (4) **Dicen** que el novio no quiere, **dicen** que a ella no le importa, que se está bordando un traje blanco como el de una novia. (USOS: 37,10)
 (‘**De siger**, at kæresten ikke vil, **de siger**, at hun er ligeglad, at hun er i gang med at brodere en hvid kjole, der ligner en brudekjole.’)

I Fernández (2007) og Fernández (under udgivelse) foreslår jeg, at de fire konstruktioner adskiller sig fra hinanden mht. evidentiell værdi. *Se-*

2. Bolinger (1979) og Kitagawa & Lehrer (1990) argumenterer også, at imperfektiv tempus ikke er et krav.

konstruktionen udviser objektiv evidentialitet (informationskilden er ikke selve taleren med sin egen erfaring, men derimod hearsay, sociale normer eller anden form for indirekte erfaring), mens de resterende tre konstruktioner deler en subjektiv evidential værdi (de bygger på talerens personlige erfaring) (se figur 1).

Subjektiv evidentialitet	Objektiv evidentialitet
<i>Uno</i>	S _e -konstruktion
<i>Tú/vos</i> ³	
3. person flertal	

Figur 1: Evidentialitet i spanske generaliserende konstruktioner.

Af de tre subjektivt evidentielle konstruktioner adskiller konstruktionen med 3. person flertal sig fra de andre i og med, at dens generalisering er mindre omfattende, da både taleren og lytteren er ekskluderet. Det jeg mangler at forklare, og som jeg vil beskæftige mig med i nærværende artikel, er forskellen mellem *uno*- og *tú*-konstruktionerne.

Analysen består af en teoretisk og en empirisk del. Den empiriske analyse bygger på en sammenligning af to mundtlige korpora. Det ene er publiceret af Esgueva & Cantarero i 1981, og det andet har jeg selv indsamlet i 2006.

2. En diakronisk gennemgang

Den generaliserende *tú*-konstruktion på spansk betragtes generelt som et relativt nyt fænomen i sproget. Fornemmelsen af, at denne anvendelse af 2. person er en sen udvikling, forstærkes sandsynligvis på grund af, at spanske grammatikere nævner fænomenet for første gang i 1989 (Hidalgo Navarro 1996). Det var Seco, som i sin *Gramática esencial del español* lagde mærke til en ny udvikling:

-
3. I mit arbejde om evidentialitet inddrog jeg empirisk materiale fra både Argentina (hvor pronomenerne *vos* anvendes til 2. person ental) og andre spansk-talende steder, hvor *tú* er normen. I nærværende analyse begrænser materialet sig til Spanien, og derfor refererer jeg i resten af artiklen til 2. person ental konstruktionen som *tú*-konstruktionen.

En el uso coloquial de hoy, el valor impersonal de *uno* es asumido frecuentemente por el pronombre personal *tú* y la forma *tú* del verbo: vas por la calle tan tranquilo y te cortan el paso. (Seco 1989:163)

I citatet fremgår, at den generaliserende anvendelse af *tú* betragtes som ny og ækvivalent med *uno*.

Hidalgo Navarro (1996) påstår, at den manglende opmærksomhed på konstruktionen i tidligere grammatikbøger ikke skyldes, at konstruktionen ikke eksisterede, men at spansk grammatik udelukkende var baseret på analyser af det skriftlige, litterære sprog. Som bekendt hører fænomenet primært til talesproget.

I dette afsnit vil jeg lave en kort gennemgang af den historiske udvikling af de forskellige generaliserende konstruktioner på spansk for at afklare, hvordan de er opstået, og hvordan de relaterer sig til hinanden.

1.1. Generaliserende *ome/hombre*

Det første generaliserende udtryk, som sproghistorikerne beskriver i forhold til spansk, er – som i de andre romanske sprog og i de germanske sprog – substantivet *ome/hombre* (*mand*). Udtrykket blev brugt op til det 15.-16. århundrede (den såkaldte spanske guldalder) som ubestemt, generaliserende “pronomen”:

- (5) El comienzo de la salud es conocer **hombre** la dolencia del enfermo (*La Celestina*, Rojas, F. 1499)
(‘For at kunne begynde at helbrede, skal **man(d)** kende patientens sygdom’)
- (6) debe **ome** aver mui grand seso en ell lidiar (*Crónica General*, 1541)
(‘**Man(d)** skal vise stor omtanke, når man fører sag’)

Man brugte også *persona*, men kun i negative sætninger:

- (7) Quitóse la venda, reconoció el lugar donde la dejaron, miró a todas partes, no vio a **persona** (*La fuerza de la sangre*, Cervantes, M. 1613)

(‘Hun fjernede bindet fra øjnene, undersøgte det sted, hvor hun var blevet efterladt, kiggede alle vegne, så ikke (et) menneske’)

Lapesa (1980: 402) hævder, at anvendelsen af *ome/hombre* i løbet af det 17. århundrede gradvist begrænsede sig til rustikt og plebejisk sprog for derefter at forsvinde. Grunden hertil er ifølge Lapesa spredningen af de upersonlige *se* og *uno*, som menes at være opstået samtidigt i det 15.-16. århundrede.

Lapesa forklarer ikke, hvorfor *ome/hombre* blev kasseret til fordel for de nye udtryk. Med tanke på analysen om evidentialitet kunne det være fristende at tro, at det nye system *se/uno* giver mulighed for at udtrykke flere nuancer; men forklaringen kan være mere banal, således som Bello (1847) foreslår. Han påpeger, at *hombre* for det meste blev anvendt som subjekt til infinitiver, hvor vi i dag ikke anfører et eksplicit subjekt (se eksempel (5)), som på moderne spansk simpelthen ville være *el comienzo de la salud es conocer la dolencia del enfermo.*). Det er en mulighed, at *ome/hombre*'s forsvinden fra den mest hyppige kontekst bidrog til konstruktionens totale forsvinden.

2.2. Uno's oprindelse

På latin var *unus* et adjektiv med en betydning magen til *aliquis* ('nogen') og med mulighed for substantivering. På romansk blev det desuden brugt som artikel.

Ifølge Ridruejo (1981) opstod den generiske betydning af *uno* (eksempel (8)) samtidig med den generiske betydning af nominale syntagmer med artiklen *un/una* (eksempel (9)), omkring det 15. århundrede. Tidligere havde de generiske syntagmer ingen artikel (som i (6)).

- (8) Quando **uno** va a la corte proveese de dineros. (*Menosprecio*, Fray Antonio de Guevara, 1539)
(‘Når **man** går i retten, tager **man** penge med.’)
- (9) Muchos días ha menester **un hombre** para aprender a ser virtuoso y muchos más para dexar de ser vicioso. (ibid.)
(‘Mange dage skal **en mand** bruge for at lære at være dydig og mange flere for at holde op med at være syndig.’)

I litteraturen relaterer man ofte anvendelsen af generaliserende *uno* til upersonligt *se*, da *uno* nødvendigvis erstatter det refleksive pronomen, når der optræder et pronominent verbum. Dette skyldes, at spansk ikke tillader dobbelt refleksiv:

(10) *Se se lava antes de comer → **Uno** se lava antes de comer.

I det korpus fra 1980'erne, som jeg analyserede i Fernández (2007), lagde jeg mærke til, at mange tilfælde af *uno* optrådte i forbindelse med pronomielle verber. Men *uno* bruges også med andre typer verber, og der er faktisk intet eksempel på *uno* med pronomielle verber i mit mundtlige korpus fra 2006 (se afsnit 4.1.).

2.3. Den generaliserende 2. person's oprindelse

I modsætning til den meget udbredte opfattelse af, at den generaliserende anvendelse af 2. person ental på spansk er af nyere dato, fastslår Hidalgo Navarro (1996), at den er dokumenteret allerede på vulgærlatin (eksempel (11)) og er nævnt i Väänänen's grammatik (Väänänen 1985). Han præsenterer desuden et eksempel fra Cervantes, se (12).

(11) **Putares** canem leporem persequi (*Itinerarium Egeriae*, 4. århundrede)

(‘Man skulle tro, at en hund forfulgte en hare.’)

(12) De los alguaciles dijo que no era mucho que tuviesen algunos enemigos, siendo su oficio, o **prenderte o sacarte la hacienda de casa o tenerte en la suya en guarda y comer a tu costa...** (Cervantes, M. *El licenciado Vidriera*, Clásicos Castellanos 36, Madrid 1957, 73)

(‘Om retsbetjente sagde han, at det ikke var mærkeligt, at de havde nogle fjender, da deres job var at **fange dig eller tage dit hus eller holde dig fanget i deres hus og spise på din bekostning...**’)

Men selvom konstruktionen har eksisteret i mange århundreder, er det ikke desto mindre rigtigt, at dens anvendelsesfrekvens er steget markant i de senere år, hvilket analysen af mit korpus vil vise i afsnit 4.2.1. (Se desuden Jensen 2007 for en lignende iagttagelse vedrørende dansk).

Kitagawa & Lehrer (1990: 753) finder, at den generaliserende anvendelse af 2. person er et udbredt fænomen på adskillige sprog. Det drejer sig om sprog, som har "små lukkede pronomielle systemer"⁴ (fx kinesisk, germanske og romanske sprog, hebraisk, hindi, arabisk), i modsætning til sprog som japansk og koreansk, der har "leksikalske personlige pronominer" og derfor ikke råder over en generaliserende 2. person. Dette faktum sammen med den tidlige opståen på latin taler efter min mening imod den almindelige opfattelse af, at den upersonlige 2. person har spredt sig fra engelsk til andre beslægtede sprog på grund af den store indflydelse, som det engelske sprog og den engelsktalende kultur har i dag i vestlige samfund. Den generaliserende anvendelse af 2. person er tilsyneladende en intern tendens i mange sprog. Engelsk indflydelse har, om noget, blot forstærket tendensen.

3. Sammenligning af *uno* og *tú*

Som nævnt ovenfor påstår man generelt, at konstruktioner med *uno* og *tú* er ombyttelige (har samme funktionelle værdi), og at *tú* overtager *unos* tidligere funktion. Samme påstand findes for engelsk og andre sprog (*one/you, on/tu, man/du* osv.). Jeg finder principielt, at en forskel i form følges af en forskel i funktion eller indhold, og dermed at *uno* og *tú* ikke er fuldt ækvivalente. I dette afsnit vil jeg beskrive, hvordan de to konstruktioner adskiller sig fra hinanden. En af de første, som argumenterede for en forskel mellem de to konstruktioner – specifikt vedrørende engelsk – var Bolinger (1979), og jeg starter derfor med hans teori.

3.1. *En invitation til fantasien*

Bolinger (1979) foreslår, at *you* indeholder en invitation til fantasien, som *one* mangler, og at de derfor ikke er ombyttelige. Han giver følgende eksempler:

(13a) Back in the pre-Cambrian **you couldn't** see the sun because of all the steam.⁵

4. Min oversættelse.

5. Desværre er alle Bolingers eksempler opdigtede, hvilket efter min mening begrænser deres pålidelighed.

(13b) *Back in the pre-Cambrian **they (one) couldn't see** the sun because of all the steam. (Bolinger 1979: 200)

Den nutidige *you* (lytteren) kan skifte synspunkt og imaginært placere sig selv som observatør i den fjerne fortid, men fordi der ikke levede mennesker dengang, kan *they* eller *one* ikke anvendes. Jeg er enig i Bolingers intuition om engelsk; men ingen af de to konstruktioner ville være anvendelige på spansk. I denne konkrete kontekst bør der efter min mening anvendes en objektiv evidentiell konstruktion med *se* – som ikke eksisterer på engelsk:

(13c) En el precámbrico, no **se podía ver** el sol a causa del vapor.

Dette viser, at man ikke kan foretage en direkte sammenligning af konstruktioner på forskellige sprog uden at betragte hele det paradigme, de indgår i på det enkelte sprog. Selvom *tú*- og *you*-mekanismen sandsynligvis er den samme, deler de to pronomener ikke nødvendigvis de samme kontekster. Kitagawa & Lehrer (1990) præsenterer også en række kontekster på engelsk, som heller ikke stemmer overens med spansk.

Ikke desto mindre er Bolingers generelle bemærkning relevant, også for spansk. Han mener, at *you* har en nutidighed, som er relateret til taleren og lytteren, og at konstruktionen virker upassende i kontekster, som taleren har svært ved at forestille sig selv i:

The deeper we go into impersonal *you*, the more personal it seems. If the reference is to a stage on which the speaker has trouble imagining himself, *you* is proportionally difficult – which is to say that *you* adopts the point of view of the speaker. (Bolinger 1979: 205)

Kwons (2003) analyse af konstruktionen på fransk er i overensstemmelse med Bolingers. Han påstår, at taleren med *tu*-konstruktioner inviterer lytteren til at træde ind på scenen og se sig selv i den situation, som taleren har oplevet. *Tu* refererer således til lytteren (pronomenet ændrer ikke reference), men i en imaginær situation. Den generaliserende effekt opstår ifølge Hidalgo Navarro (1996) ved, at lytteren betragtes

som en repræsentant for mennesker generelt (det eneste menneske som er til stede).

I *uno*-konstruktionen anvendes et ubestemt pronomen i 3. person, som pragmatisk refererer til taleren og derved ekspanderes til at gælde alle, takket være en ikke-specifik kontekst. Den pragmatiske reference til talerens erfaring opstår simpelthen pga. kontekstuel viden og pga. konstruktionens modsætning med *se* – som bruges i objektive kontekster. Med Laberge & Sankoffs ord:

The “indefinite agent” serves as a rather transparent guise for the speaker’s own experiences and opinions. (Laberge & Sankoff 1979: 429)

Jeg finder Kwons bemærkning om den uændrede reference i den generaliserende *tu* meget interessant, da den modsiger idéerne om upersonlighed, manglende deiktisk værdi og arbitrært subjekt (Vila 1987, Tolchinsky & Rosado 2005) samt tillader at betragte den personlige og den generaliserende anvendelse af *tú* som et kontinuum, hvilket er en mere naturlig tilgang fra et kognitivt synspunkt.

Hypotesen om, at fortolkningen af *tú* som personlig eller generaliserende ikke sker dikotomt, åbner mulighed for, at nogle eksempler kan være tvetydige – hvilket rent faktisk er tilfældet. Bolinger giver følgende eksempel, hvor taleren både “generaliserer og personaliserer på en gang”⁶ (Bolinger 1979: 207):

(14) How do you get from here to San Francisco? – If you want the best route, you take 280.

Mit eget korpus viser ligeledes nogle tvetydige eksempler⁷:

(15) A: A cualquiera en la calle **le preguntas** sobre un escritor español o inglés o da igual, ¿no? Se encoge de hombros. No sabe.

6. Min oversættelse.

7. En af mine informanter fortalte mig – efter afsluttet interview – en anekdote om tvetydighed. Han havde brugt en *tú*-konstruktion i en samtale, hvilket fik hans samtalepartner til at spørge: “Hvem? Mig?”. Hertil svarede min informant: “Nej, mig!”

E: ¿La gente no lee entonces te parece?

A: No

B: Se lee poquísimo

A: **Pregunta** sobre programas de cotilleo, de telenovelas

B: La gente lo sabe todo (Korpus 2006 – interview 1)

(‘A: Hvis du spørger én på gaden om en spansk forfatter eller en engelsk forfatter eller hvem som helst, ikke? De trækker på skuldrene. Ved ikke.

E: Folk læser altså ikke, tror du?

A: Nej.

B: Man læser meget lidt.

A: Spørg om sladderprogrammer, tv-serier.

B: Folk ved alt om dem.’)

For Bolinger (1979: 209) er den proces, som konstant fornyer forbindelsen mellem det personlige og det upersonlige, en **metafor**. Kwon (2003) taler om **transfert** (en forskydning), et fænomen som i øvrigt skulle være meget hyppigt på fransk i forbindelse med pronominer generelt. Med den generaliserende *tu* sker der en forskydning i tid og sted: Det handler om lytteren (den normale reference), bare i en anden situation.

Jeg tilslutter mig idéen om en forskydning. Taleren tager sin samtalepartner væk fra den nuværende situation til en imaginær situation, som genskabes med lytteren som protagonist. Denne genskabelse er med til at give situationen dens generelle værdi: Den sker igen og igen.

Nogle gange er det selve taleren, som træder ind på scenen og “opfører” situationen for lytteren ved at bruge *yo* (*jeg*). Den upersonlige *yo* er i litteraturen normalt beskrevet som mindre hyppig og begrænset til hypotetiske kontekster (Kitagawa & Lehrer 1990: 742), men min hypotese er, at dens anvendelse er steget på det sidste (i øvrigt også på dansk), og at den bruges i kontekster, hvor *tú* også er mulig. Mere om det i afsnit 4.2.2.

Der er efter min mening en anden konstruktion – også typisk for uformelle, mundtlige kontekster, men ikke begrænset hertil – som minder

om generaliserende *tú* med hensyn til at skabe en forskydning i tid og sted. Det drejer sig om **historisk præsens**, hvor taleren bringer en datidig situation til udsagnets tid og sted (dvs. til lytteren) ved at "lege" med den temporale reference. Man kan sige, at resultatet er det samme i begge konstruktioner: Man opnår en livlig og intim atmosfære, hvor lytteren føler sig involveret.

3.2. *Subjektivitet og intersubjektivitet*

I forrige afsnit blev det foreslået, at lytteren er i centrum ved anvendelsen af *tú*-konstruktionen, da han/ hun mere eller mindre ufrivilligt placeres som agent i en imaginær situation. Konstruktionen med *uno* mangler denne interpersonlige kvalitet. Hvis vi bruger Bermans (2004) terminologi om *discourse stance*⁸, kan man sige, at *uno* er afsenderorienteret, mens *tú* er modtagerorienteret. Selvom begge konstruktioner muligvis kan bruges i præcis de samme kontekster, er deres pragmatiske effekt forskellig.

Her kan vi muligvis finde nøglen til, hvorfor anvendelsen af *tú*-konstruktionen er eksploderet på det seneste i flere sprog.

Traugott (2005) præsenterer to diakroniske processer, som kan have relevans i forbindelse med emnet. Det drejer sig om *subjectification* og *intersubjectification*⁹, som defineres således:

Subjectification is the mechanism whereby meanings come over time to encode or externalise the speaker/writer's perspectives and attitudes as constrained by the communicative world of the speech event, rather than the so-called "real-world" characteristics of the event or situation referred to. (Traugott 2005: 126)

-
8. Begrebet omfatter tre relaterede aspekter: orientering (mod afsender, tekst eller modtager), attitude (epistemisk, deontisk, affektiv) og generalitet (i referencen og kvantificering). Fra dette synspunkt er *uno*-konstruktionen afsenderorienteret, affektiv og generel, mens *tú* er modtagerorienteret, affektiv og generel.
 9. De relateres naturligvis til de synkroniske begreber *subjectivity* og *intersubjectivity*, som bruges hyppigt i kognitiv lingvistik og går tilbage til Benveniste (1966). Desværre definerer ikke alle kognitivistere disse begreber på samme måde. For en udførlig diskussion heraf, se De Smet & Verstraete (2006).

Intersubjectification is a mechanism whereby meanings become more centred on the addressee. On this view intersubjectification is the semasiological process whereby meanings come over time to encode or externalise implications regarding SP/W's attention to the "self" of AD/R in both an epistemic and social sense. (Traugott 2005: 129-130)

Traugotts hypotese er, at udviklingen er ensrettet, og at den intersubjektive betydning er baseret på den subjektive:

Nonsubjective > subjective > intersubjective (ibid. s. 134)

Vi må således forvente en stigende intersubjektivering i sproget. Processen med subjektivering og intersubjektivering sker i Traugotts begrebsverden inden for det enkelte lingvistiske element, som ændrer karakter over tid, fx:

Objektiv > subjektiv > intersubjektiv
Let us ('allow us') > *let's* ('I propose') > *let's* ('mitigator/marker of "care-giver register"', fx i
Let's take our pills now, Roger.)

Processen kunne imidlertid lige så vel komme til udtryk i valget mellem konkurrerende konstruktioner, som adskiller sig fra hinanden i graden af intersubjektivitet, fx:

Objektiv > subjektiv > intersubjektiv
Hombre > *uno* > *tú*

Hvis denne formodning er korrekt, er det endnu et argument imod hypotesen om, at den stigende anvendelse af konstruktioner med generaliserende 2. person ental i mange sprog skyldes påvirkning fra engelsk¹⁰.

10. Et tredje argument imod hypotesens holdbarhed i en spansk kontekst er, at påvirkningen fra engelsk er meget mindre i spansktalende samfund end fx i det danske, bl.a. fordi spansk er et verdenssprog, og fordi oversættelse er særdeles udbredt – fra synkronisering i TV og biografier til faglitteratur på universitetet.

Det er svært, om ikke umuligt, at bevise formodningen, og under alle omstændigheder efterlader Traugotts teori et ubesvaret spørgsmål: Hvorfor sker der en stigende grad af subjektivering og intersubjektivering af sproget? I svaret på dette spørgsmål bevæger vi os muligvis uden for lingvistikens ramme, men mere herom i næste afsnit.

3.3. *Høflighed eller pres?*

Som nævnt bygger *tú*-konstruktionen på intersubjektivitet og sætter lytteren i centrum. Spørgsmålet er nu, hvilken effekt denne mekanisme har på lytteren. Eller sagt på en anden måde, hvad prøver taleren at opnå med konstruktionen?

Bolinger (1979) fortolker konstruktionen som en høflighedsmekanisme:

I believe that impersonal *you* is a courtesy device. It is a courteous way of inviting you to share a viewpoint. It is impersonal only in that the rationale for accepting it transcends us both: I have no right to assume that you will share with me what is not eminently shareable, namely a norm. (Bolinger 1979: 205)

Vila (1987) beskriver den derimod som en form for pres:

... el proceso de desfocalización que sufre esta persona gramatical, en el uso que se examina, pretende ejercer cierta presión sobre el que escucha: es un aviso para el oyente o receptor de que el hablante pretende más que informar; pretende aun convencer. (Vila 1987: 67)

I overensstemmelse hermed påstår Móccero (2002), at taleren forstærker sit eget image ved at kræve, at lytteren deler synspunktet. Laberge & Sankoff (1979) afviser ligeledes, at konstruktionen udtrykker beskedenhed:

In saying “you only have to take the bus to hear the bad language of the young people”, the speaker is not, however, being particularly modest”. Rather, she is claiming more weight for her assertion, phrasing it as verifiable by anybody. (Laberge & Sankoff 1979: 429)

Om konstruktionen fortolkes som høflig eller påtrængende er sikkert til en vis grad afhængigt af situationen: forholdet mellem taler og lytter, samtalens emne og karakter, konstruktionens hyppighed i én og samme samtale, lytterens sproglige følsomhed og smag osv.

Jeg hælder dog mod at se den som en ret "snu" mekanisme, der sætter lytteren i centrum for derved at fremhæve taleren selv. Pragmatisk set er det taleren og dennes synspunkter, som er i centrum, og lytteren bliver næsten mod sin vilje tvunget til at være enig. Her er efter min mening nøglen til konstruktionens stigende anvendelse. Samfundet er i stigende grad blevet individualiseret, og jeg'et hersker på mange måder over fællesskabet. Med *tú*-konstruktionen søger vi at skabe et fællesskab; men dette fællesskab skal i sidste ende tjene vores egne formål, nemlig at få vores synspunkter accepteret. Dette er i overensstemmelse med Traugotts påstand om stigende intersubjektivitet i sprog, hvis man husker, at hun påpeger, at intersubjektivitet er stærkt baseret på subjektivitet.

Samfundets individualisering kan også forklare den stigende anvendelse af den upersonlige *yo*, hvor man tager sig selv – jeg'et – som repræsentant for mennesker generelt (se afsnit 4.2.2.).

Jeg er klar over, at denne forklaring snarere er sociologisk end lingvistisk og derfor kan være utilfredsstillende for nogle. En forklaring baseret på mere traditionelle lingvistiske begreber dækker imidlertid ikke hele billedet. Når man arbejder med sprogbrug, bør man efter min opfattelse udvide sit fokus fra teksten til konteksten, i dette tilfælde den sociale kontekst.

4. Analyse af empirisk materiale

I dette afsnit præsenterer jeg en empirisk analyse baseret på mundtlige korpora, hvor jeg undersøger anvendelsen af de to diskuterede konstruktioner over tid.

4.1. Data

Den type undersøgelse, jeg har valgt at foretage, kaldes i sociolingvistikken en "real-time trend study" og består i en analyse af tekster af forskel-

lig dato med informanter på samme alder. Andre mulige metoder er at bruge de samme informanter over tid eller at analysere samtidige tekster med informanter fra forskellige generationer. Mit materiale består af:

- Interviews fra 1981 med seks spanske universitetsstuderende i 20erne. Samlet antal ord: 33.147 (Esgueva & Cantarero 1981: 45-148)
- Interviews fra 2006 med seks spanske universitetsstuderende i 20erne. Samlet antal ord: 33.673¹¹

Der er således ca. 30 år mellem de to korpora, hvilket gerne skulle give tid til mulige forandringer i sprogbrugen. Korpuset fra 2006 har jeg selv indsamlet ved at interviewe spanske Erasmus-studerende, som har været i Danmark et eller to semestre, men som ellers bor og læser i Spanien. For at opnå det bedst mulige grundlag for sammenligningen har jeg i størst muligt omfang valgt at genskabe den samme type spørgsmål, som blev stillet i Esgueva & Cantareros korpus. Det drejer sig om generelle spørgsmål, som har til formål at få informanter til at snakke om deres synspunkter og erfaringer med diverse hverdagsemner. Nogle eksempler på spørgsmål fra de to korpora:

1981:

- Hvad synes du om dit universitet? Og studieordningerne?
- Hvad synes du om den internationale situation?
- Hvad er din mening om den spanske kvinde og hendes stilling i samfundet?
- Hvad synes du om den måde, kvinderne klæder sig på i dag?
- Hvad er din mening om ægteskabet?
- Hvad laver du i din fritid?

2006:

- Hvad synes du om at være Erasmus-studerende i Danmark?
- Hvad synes du om de danske studerende og det danske universitet?
- Hvad laver filologer i Spanien, når de er færdige med at læse?

11. Der er tale om korpora af et relativt begrænset omfang, og det kunne være interessant på et senere tidspunkt at supplere undersøgelsen med flere data.

- Hvordan er de studerende, der vælger et privat universitet?
- Hvordan er livet i Spanien i dag?
- Hvad er din mening om spansk TV?

Jeg skal bemærke, at både i 1981 og i 2006 skabes der en flydende dialog mellem informant og interviewer, dvs. der er ikke tale om en lang rækkefølge af spørgsmål og svar. Informanterne ved i intet tilfælde, hvad intervieweren agter at analysere, før interviewet er afsluttet.

4.2. Resultater

En simpel optælling af forekomster af de to analyserede konstruktioner viser, at begge konstruktioner optræder mere hyppigt i 2006.

Antal forekomster	1981	2006
Uno	10	11
Tú	196	589

Tabel 1: Forekomst af *uno*- og *tú*-konstruktioner i 1981 og 2006.

Det fremgår af tabel 1, at forekomsten af *tú* vokser stærkt fra det ene korpus til det andet, mens forekomsten af *uno* er næsten uændret. Der er 3 gange så mange forekomster af *tú* i 2006 som i 1981. Hvor der i 1981 var 17 tilfælde af *tú* for hvert tilfælde af *uno*, er der i 2006 hele 53.

Som man kan se, optrådte *tú*-konstruktionen allerede i 1981 væsentligt hyppigere end *uno*-konstruktionen, og det selvom *tú*-konstruktionen som nævnt optrådte for første gang i en spansk grammatikbog så sent som i 1989. I 2006 er anvendelsen imidlertid eksploderet. Dataene viser ikke umiddelbart, at anvendelsen af *tú*-konstruktionen er steget på bekostning af *uno*, da der faktisk findes flere eksempler af *uno* i 2006 end i 1981. Men antallet af *uno*-konstruktioner er så lille, at det er svært at drage håndfaste konklusioner. I næste afsnit vil jeg præsentere nogle mere detaljerede iagttagelser om anvendelsen af de to konstruktioner i 2006-korpuset.

4.2.1. Nogle iagttagelser om *uno* og *tú* anno 2006

Alle informanter i 2006 er flittige brugere af *tú*-konstruktionen – men nogle anvender den klart mere end andre. Til sammenligning er der

to informanter fra 1981 som slet ikke anvender konstruktionen. Konstruktionen anvendes ofte i lange sekvenser som i (16) og (17):

- (16) Sólo de decir que **te tienes** que buscar tú la vida, que no **te conoce** nadie, que **tienes** como que constantemente explicar quién **eres**, porque nadie sabe quién **eres** ni **tienes** ese respaldo de que **tus** amigos estén aquí para decir pues y que **te vean comportarte** con ellos y vean cómo **eres**. (Korpus 2006 – interview 2)
 ('Bare at sige, at **du skal** klare dig selv, at ingen **kender dig**, at **du hele tiden skal** forklare, hvem **du er**, fordi ingen ved, hvem **du er**, og **du har** ikke den støtte, at **dine venner** er der, for at kunne sige... og at de andre ser, hvordan **du opfører dig** overfor dem og ser, hvordan **du er**.')
- (17) Sí, no se ponen de acuerdo qué va a dar cada uno algo así, y **estás aprendiendo** lo mismo todos los años que al fin y al cabo **acabas** la carrera, **sales** y no **has hecho** nada de periodismo, **sabes** muchas cosas de cultura general, lo cual está bien. (Korpus 2006 – interview 3)
 ('Ja, de kan ikke blive enige om, hvad de hver især skal undervise i, og **du lærer** det samme hvert år og i sidste ende **færdiggør du** studiet, **går ud** og **du har ikke lavet** noget journalistik, **du er** velorienteret om samfundsforhold, hvilket er fint.')

Med hensyn til *uno* er der tre informanter, som slet ikke bruger konstruktionen, og 9 ud af de 11 eksempler kommer fra den samme informant. De resterende to eksempler er interessante i og med, at informanterne starter med *uno*, men undervejs skifter til en anden generaliserende konstruktion (henholdsvis *tú* og *yo*):

- (18) Hice una de radio y me gustó, y creo que, ahora he hecho lo de la tele y también me ha gustado, ahora me falta, bueno me gustaría hacer algo de prensa y antes de decir si me gusta o no quiero probarlo **porque a uno, no te dan práctica** ahí, entonces no puedes saber si te gusta o no hasta que lo haces. (Korpus 2006 – interview 5)
 ('Jeg havde en praktikplads i radioen, og det kunne jeg godt lide, og jeg tror at, nu har jeg også været i TV, og det kunne jeg også

godt lide, nu mangler jeg, jeg kunne godt tænke mig at være på en avis, og før jeg siger, om jeg kan lide det eller ej, vil jeg gerne prøve det, fordi **man, de giver dig ikke praktikpladser der**, så du kan ikke vide, om du kan lide det eller ej, før du gør det.’)

- (19) ...es muy importante tener iniciativas en plan de bueno **pues uno, estoy aquí trabajando** de camarera y voy a escribir un guión y lo voy a mandar por ahí. (Korpus 2006 – interview 3)
 (‘... det er meget vigtigt at tage initiativer såsom, OK, **man, jeg arbejder** som servitrice, og jeg vil skrive et filmmanuskript, og jeg vil sende det af sted.’)¹²

Som nævnt ovenfor er det svært at konkludere fra mine data, om *uno* er ved at forsvinde på grund af *tú*. Det er klart, at konstruktionen med *uno* ikke har den samme vitalitet som *tú*-konstruktionen, men min foreløbige vurdering er, at *uno* stadig er produktiv i talesproget. Da jeg efter overstået optagelse spurgte mine informanter om deres mening om de to konstruktioner, kunne de ikke umiddelbart pege på en forskel, udover at nogle anså *uno* som mere formel. Deres vurdering var i øvrigt, at de bruger begge konstruktioner, hvilket ikke stemmer helt overens med de optagne data.

4.2.2. *Andre generaliserende konstruktioner i korpuset*

Der var i mit korpus andre tilfælde af generaliserende konstruktioner end de to, som jeg har diskuteret i denne artikel. Udover *se*-konstruktioner var der også forekomster af 1. og 3. person flertal konstruktioner, som har det tilfælles, at de er knap så generaliserende som *uno* og *tú*, da de altid ekskluderer en gruppe:

- (20) Humanidades es solamente sacar un 5 sobre 10 de selectividad. Pues **terminan** haciendo humanidades y luego en 2 años **se cambian**. A otra cosa y luego **estamos** los bichos raros que **somos** lo que hemos cogido humanidades. (Korpus 2006 – interview 1)
 (‘Humaniora kræver kun 5 ud af 10 i indgangseksamen. Så **de ender** med at læse Humaniora, og så **skifter de** efter to år. Til noget andet, og så **er der os** nørder, som har valgt Humaniora.’)

12. Informanten arbejder ikke selv som servitrice.

Mere interessant var efter min mening at opdage en række tilfælde – hele 83 – af den generaliserende 1. person ental, som var fuldstændig fraværende i 1981, og som nogle gange kombineres med *tú*:

(21) Pero es como que lo tienes que llevar todo planificado y todo hecho y todo perfecto y **tengo** que tener una mesa donde comer y un colchón donde dormir y una cocina donde cocinar. (Korpus 2006 – interview 2)

(‘Men det er som om, du skal have det hele planlagt og færdigt og perfekt og **jeg skal have** et bord at spise på og en madras at sove i og et køkken at lave mad i.’)

(22) – ¿Qué es un raza?

– Pues alguien que no da, que *yo tengo* mi dinero y **no doy** nada y si **me lo puedo** quedar el tuyo y tenemos fama no sé, de eso de raza, que no invitas a nada, que te quedas con todo el dinero. (Korpus 2006 – interview 5)

(‘– Hvad er en “raca”?’)

– Det er en person som ikke giver, som **jeg har mine penge** og **jeg giver ikke noget**, og hvis **jeg kan tage** dine penge, og vi har ry for at være det der, raza, for at du ikke inviterer til noget, at du beholder alle pengene.’)

Den stigende anvendelse af konstruktioner med 1. person og 2. person er efter min opfattelse udtryk for den samme underliggende udvikling, nemlig samfundets individualisering og det stigende fokus på jeg’et.

5. Konklusion

I denne artikel har jeg argumenteret for, at de to generaliserende konstruktioner på spansk *uno* og *tú*, som begge har en subjektiv evidentiell værdi, adskiller sig fra hinanden ved, at *tú*-konstruktionen har en klar intersubjektiv karakter, som *uno* mangler. Jeg har foreslået, at denne intersubjektivitet kan være nøglen til at forklare, hvorfor konstruktionens anvendelse er eksploderet i de sidste år både på spansk (som mit korpus tydeligt viser) og på andre sprog. Jeg har relateret udviklingen til den ligeledes stigende anvendelse af generaliserende 1. person ental (*yo*) og til samfundets stigende individualisering, som gør, at vi mere og mere sætter os selv i centrum. Jeg har fore-

slået, at det engelske sprogs indflydelse på konstruktionens stigende anvendelse begrænser sig til at forstærke en intern tendens i det spanske sprog og i mange andre sprog med et lukket pronominalt system. Det forhold, at *tú*-konstruktionen har eksisteret på spansk i flere hundrede år og allerede i vulgær latin, styrker i mine øjne påstanden om, at konstruktionens stigende anvendelse ikke alene skyldes ekstern påvirkning.

Henvisninger

- Bello, A. (1847, 1945). *Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*. Buenos Aires: Sopena.
- Benveniste, E. (1966). *Problemas de lingüística general*. México: Siglo XXI.
- Berman, R. (2004). Introduction: Developing discourse stance in different text types and language, *Journal of Pragmatics* 37.
- Bolinger, D. (1979). To catch a metaphor, *American Speech* 54 (3).
- De Smet, H. & J.-C. Verstracte (2006). Coming to terms with subjectivity, *Cognitive Linguistics* 17-3, 365-392.
- Fernández, S. (2007). *La voz pasiva en español: un análisis discursivo*. Frankfurt a.M.: Peter Lang.
- Fernández, S. (under udgivelse). Generalizaciones y evidencialidad en español, *Revue Romane*.
- Hernanz, M. L. (1990). En torno a los sujetos arbitrarios, la segunda persona del singular, i Demonte V. & B. Guarda Cuarón (red.) *Estudios de lingüística de España y México*. México: UNAM.
- Hidalgo Navarro, A. (1996). Sobre los mecanismos de impersonalización en la conversación coloquial: el tú impersonal. *E.L.U.A.*, 11.
- Jensen, M. H. (2002). La referencia en algunas expresiones impersonales – Diferentes lecturas de uno y la segunda persona del singular, *Romansk Forum* 16.
- Jensen, T. P. (2007). Generisk du – en igangværende forandring i dansk grammatik?, *Ny Forskning i Grammatik* 14, Odense: Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet.
- Kitakawa, C. & A. Lehrer (1990). Impersonal uses of personal pronouns, *Journal of Pragmatics* 14.
- Kwon, S. (2003). A propos du “tu indéfini” en français, Coloquio de París “Pronombres de segunda persona y formas de tratamiento en

las lenguas de Europa” i http://cvc.cervantes.es/obref/coloquio_paris/ponencias/kwon.htm.

Laberge, S. & G. Sankoff (1979). *Anything you can do, Syntax and Semantics, Volume 12: Discourse and Syntax*, London: Academic Press, 419-440

Lapesa, R. (1980). *Historia de la lengua española*. Madrid: Gredos.

Miguel Aparicio, E. (1992). *El aspecto en la sintaxis de español: perfectividad e impersonalidad*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid.

Móccero, M. L. (2002) Las selecciones pronominales como estrategias de cortesía, i D. Bravo (red.) *Actas del Primer Coloquio del Programa EDICE. La perspectiva etnocentrista de la cortesía: identidad sociocultural de las comunidades hispanohablantes*. Stockholm: Stockholms Universitet, 346-354.

Ridruejo, E. (1981). *Uno en construcciones genéricas*, *Revista de Filología Española* 61:1/4.

Seco, M. (1989). *Gramática esencial del español*. Madrid: Espasa-Calpe.

Tolchinsky, L. & E. Rosado (2005) The effect of literacy, text type, and modality on the use of grammatical means for agency alternation in Spanish, *Journal of Pragmatics* 37, 209-237

Traugott, E. (2005). From subjectification to intersubjectification, i R. Hickey (red.) *Motives for language change*. Cambridge: CUP.

Vila, M. R. (1987). La segunda persona gramatical en función no deíctica, *Revista española de lingüística* 1, I.

Väänänen, V. (1985). *Introducción al latín vulgar*. Gredos: Madrid.

Korpora

Barrenechea, A. (1987). *El habla culta de la ciudad de Buenos Aires. Materiales para su estudio* (tomo 2), Buenos Aires, Instituto de Filología y Literatura Hispánicas »Dr. Amado Alonso« (BAIRES).

Esgueva, M. & M. Cantarero (1981). *El habla culta de la ciudad de Madrid. Materiales para su estudio*, Madrid, CSIC (Miguel de Cervantes) (MADRID).

Fernández, S. (2006). *6 entrevistas con estudiantes de intercambio españoles*. Ikke udgivet (KORPUS 2006).

Martín Gaité, C. (1988). *Usos amorosos en la postguerra española*. Barcelona: Anagrama (USOS).

